

Da optikerne blev til optometrister

I år er det 25 år siden, optikerne fik en autorisation og dermed for alvor begyndte forvandlingen fra håndværker til sundhedsperson. Her fortæller vi om de kampe, der satte gang i udviklingen – og giver også et bud på, hvordan fremtiden vil forme sig.

AF **Birgitte Bartholdy**

FOR BARE 70 år siden kunne en cykelsmed eller urmager med få aftenkurser i bagagen kalde sig optiker. Siden har faget forandret sig grundlæggende. Optometristerne, som de kalder sig i dag, er blevet til et folkefærd af eksperter, der møder respekt hos øjenlæger og andre sundhedsfag for deres specialviden.

Det har krævet kampe, store indsatser fra mange og hårde diskussioner at nå dertil.

"Tidligere var vi en kombination af håndværkere og salgsmedarbejdere, i dag er vi allermost sundhedspersoner," fortæller formanden for Serviceforbundet – Urmagerne og Optikerne, Anette Pedersen. Hun fik selv en EFG-uddannelse som optiker i 1984.

"Dengang i 1980-1990'erne tog vi synsprøver og fremstillede ud fra dem brillerne og sleb glassene på et værksted i butikken. De problemer, vi ikke kunne løse, henviste vi til øjenlægen, som man stadig gør. Det var også almindeligt, at kunderne gik til øjenlægen først og fik udskrevet en recept på en brille. Sådan var det nok med en fjerdedel af de briller, vi solgte. En anden del af jobbet bestod i at vejlede kunderne i, hvilke brillestel der klædte dem."

Kontaktlinsernes popularitet skubbede til, at optikerne fik en ny uddannelse, fortæller Anette Pedersen, formand for Serviceforbundet – Urmagerne og Optikerne.

PRIVAT FOTO

Mange optikerforretninger har i dag avancerede maskiner, der kan fotografere patienternes nethinder og måle tryk i øjet.

Faget var dog allerede dengang i opbrud. Årsagen var en ny teknologi, hvor optikeren kunne scanne faconen på brillestellet og sende scanningen til glasfabrikker rundt i hele verden. Derefter kom færdige glas retur, som var klar til at blive sat i stellet.

Dermed begyndte værkstederne at forsvinde fra butikkerne, og optikerne havde ikke længere brug for deres håndværk, men mere brug for at kende detaljer om øjets anatomi.

"Ikke mindst bliver der brug for ny viden, da kontaktlinserne bliver mere udbredte i 1980'erne. Brillerne sidder jo i en pæn afstand fra øjet, men kontaktlinser er et fremmedlegeme, der sættes direkte ind i øjet. De skal sidde korrekt, så der kommer ilt nok til hornhinden, ellers skades øjet. Det kræver mere uddannelse og satte en bevægelse i gang, der blev forstærket af, at ventetiden til øjenlægerne tit var lang," siger Anette Pedersen.

Fremtidssikring af faget

Samme bevægelse var i gang i nabolande som Sverige og Norge, hvor optikeruddannelsen allerede var forandret. Inspireret af en højskole i Norge oprettede Optikerforeningen midt i 1980'erne herhjemme en højskole, der havde mere fokus på teori. Men af forskellige grunde kunne den ikke få offentlig støtte og kørte kun i to år.

Optikerforeningen var dog opsat på, at der i det mindste kom en anerkendelse af den uddannelse, der allerede var. Faget skulle have en sundhedsautorisation, så der blev sorteret i, hvem der havde lov til at praktisere.

"Øjenlægerne og de uuddannede optikere var imod autorisationen. Men vores argumenter kunne til sidst ikke overhøres. Kunderne skulle vide, når de blev behandlet af en specialist på området," fortæller direktør for Optikerforeningen Per Michael Larsen.

Da autorisationen endelig blev en realitet i 1994, fik den dog ikke umiddelbart stor betydning. Alle, der var begyndt at arbejde som optiker før 1954, fik nemlig lov til at fortsætte, uanset hvordan de var uddannet. Det var kun

dem, der var uddannet efter 1954, som skulle have specialuddannelsen.

"Men vi fik dog indført, at man skulle have en specialuddannelse oven på sin optikeruddannelse for at få lov til at tilpasse kontaktlinser," siger Per Michael Larsen.

Mentalt fik autorisationen dog alligevel betydning.

Svend-Erik Runberg, mangeårig rektor på Optikerhøjskolen i Randers, var så begejstret for sin sundhedsautorisation, at han lod sig vie til sin kone samme dag, 1. oktober, som den blev en realitet.

"Jeg syntes, det var en stor ting. Også selvom det kun var formelt og juridisk, vi blev en sundhedsprofession. Jeg har altid syntes, at det er vores specialviden om optometri, der er fremtiden. Det er den, der skal styrkes," siger han. Som skoleleder var han flere gange på studierejser til engelske og amerikanske

optikeruddannelser, som var på et betydeligt højere niveau end herhjemme.

"Det var indlysende, at vi skulle op på samme niveau, hvis vi ville regnes blandt de bedste internationalt," fortæller Svend-Erik Runberg.

Ramaskrig og store forandringer

Også i Optikerforeningen kunne man se, at det hastede med at få mere viden om synet og øjets anatomi ind i uddannelsen. Man begyndte at arbejde for, at der blev skabt en bacheloruddannelse. Her skulle de studerende koncentrere sig om at lære, hvordan de ud fra synsundersøgelser kan vurdere, hvad kunderne har brug for af briller eller kontaktlinser.

For at få tilstrækkeligt med kvalificerede undervisere sendte optikerforeningen sammen med optikerskolerne optikere, der allerede underviste, til Norge og USA, hvor de fik en kandidatuddannelse. Efter fire år stod et hold klar til at starte den nye uddannelse. En af dem var Svend-Erik Runberg, som herhjemme stod for at strikke den nye professionsbachelor sammen.

Al undervisning i faglig viden om glas, stel, materialekundskab og salg blev lagt ud i praktikperioden. Det samme gjorde næsten al værkstedsundervisning. Det gav lidt af et ramaskrig, fortæller Svend-Erik Runberg:

"Men vi kunne se, at værkstederne nu var ved helt at forsvinde fra butikkerne, som det jo også er sket. Og til gengæld har vi på uddannelsen fået plads til fag som kemi, biologi, anatomi, fysiologi, patologi og derudover også undervisning i videnskabelig metode. Vi har ønsket, at fremtidens optikere kan læse videnskabelige tidsskrifter, og selv kan skrive artikler til dem og forske."

Længe savnet anerkendelse

Det første hold begyndte i 2007, og siden har den forvandlede uddannelse haft stor betydning for fagets image og dermed også for de i alt 2.000 optikere, der menes at være i Danmark.

"Først og fremmest bliver vi nu taget mere alvorligt som sundhedspersoner,

4 vigtige årstal for optometrien

1994 Der vedtages en lov om, at optikere og kontaktlinseoptikere skal have en sundhedsautorisation for at kunne praktisere. Optikerne får dermed det officielle stempel som en sundhedsprofession.

2007 Optometristuddannelsen går fra at være en erhvervsuddannelse under EFG til at blive en professionsbachelor, der varer 3 ½ år. De kaldes i dag optometriste – en titel, der bedre forstås internationalt.

2014 Bacheloruddannelsen får en overbygning, en toårig kandidatuddannelse i optometri, der kan tages på Aarhus Universitetshospital.

2018 Styrelsen for Patientsikkerhed laver risikobaseret tilsyn hos optikerne. Et wake-up call, der for alvor skaber bevidsthed om, at optometristen nu er en sundhedsprofession.

Optometrist kalder man de nye optikere, der har en professionsbachelor. Ordet betyder egentlig 'en, der måler øjne'.

fordi vi har fået endnu mere viden om vores speciale, synet, og har større fokus på øjenforskningen," siger Anette Pedersen.

De færdiguddannede fra den nye professionsbachelor vil nok fortsat blive kaldt optikere i folkemunde, men rettelig hedder de nu optometriste. Ordet optometri er sat sammen af opto, der betyder syn, og metri, der betyder at måle. Hvor øjenlægen stadig er ekspert i øjets struktur og kan bedømme, om øjet er sygt eller raskt, er optometristerne specialister i at måle synsfunktionen. De vurderer, hvordan et

synsproblem bedst løses, og hvordan brændpunktet i øjnene kan flyttes eller mindskes med briller eller kontaktlinser, så øjnene fungerer bedst muligt sammen.

"Med mere viden er de til større hjælp for kunderne ude i butikkerne, og mange har specialiseret sig yderligere, for eksempel med at afhjælpe visse læse- og samsynsproblemer," fortæller Anette Pedersen.

"I dag har de fleste butikker også meget mere klinisk udstyr, som optometristerne kan undersøge øjet med. Blandt andet maskiner, der kan fotografere patienternes nethinder og måle tryk i øjet. De var for dyre for 25 år siden, men er nu så billige, at de står overalt."

En diskussion i branchen går på, om optikere/optometristerne har de rette redskaber til at tolke ud fra billederne, hvornår patienten skal henvises til øjenlæge. Anette Pedersens vurdering er, at det finder sit leje, efterhånden som optikerne får mere erfaring.

Direktør i Optikerforeningen Per Michael Larsen mener, at de nye uddannelser har givet faget større troværdighed og anerkendelse.

Mere ligestilling

I mellemtiden har nogle af optometristerne uddannet sig endnu mere. Professionsbacheloren har nemlig fået en kandidatoverbygning på Aarhus Universitetshospital. Også den har Svend-Erik Runberg været med til at løbe i gang.

"For at kunne undervise på en bacheloruddannelse kræves der en kandidateksamen, og vi så ingen mening i, at vores fremtidige undervisere skulle uddannes i udlandet. Samtidig har vi med denne overbygning fået akademisk uddannede optometriste, der indgår i et godt og ligestillt samarbejde med øjenlægerne," siger han. Kandidatuddannelsen i optometri og synsvidenskab blev sat i værk i 2014 og er noget af et tilløbsstykke. Ved det seneste optag i sommer var der 45 ansøgninger og kun plads til 25, så mange måtte på venteliste.

Direktør for Optikerforeningen Per Michael Larsen mener, at de nye uddannelser har haft stor betydning for anerkendelsen af optikernes kunnen og troværdighed.

"Egentlig har den nye uddannelse nok betydet mere for begge dele end autorisationen. Desuden har kandidaterne forbedret vores forhold til øjenlægerne markant. I dag respekterer de vores viden i langt højere grad end tidligere. Ikke mindst fordi flere af de nye bachelorer og kandidater finder arbejde på øjenklinikker og øjenafdelinger. I dag drejer det sig om i alt 80. For 10 år siden var det måske 10," fortæller han.

Nogle af de første kandidater er fortsat med forskeruddannelsen ph.d., og flere optikerkæder og selvstændige optikere har på det seneste ansat kandidater for at give deres virksomheder et kompetenceløft.

Et kig ind i fremtiden

Til sidst spørger vi Svend-Erik Runberg, der til næste år går på pension, hvordan han ser fremtiden for det fag, han har investeret så meget i at udvikle:

"Jeg tror, at optometriste på længere sigt for en stor del kommer til at arbejde klinisk. Måske ovenikøbet i selvstændig klinik, hos en øjenlæge eller i et lægehus, hvor de ikke sælger briller. I stedet undersøger de, hvad patienten har brug for, og udskriver en recept. Og så går

PR

Svend-Erik Runberg spår, at fremtidens optometriste mere og mere vil komme til at arbejde på klinikker.

patienten hen i en brillebutik og køber det, optometristen har rådet dem til. På den måde vil det blive fuldstændig klart, at fremtidens optiker er en sundhedsperson, som behandler patienter, og at de, der sælger brillerne, er købmænd, som servicerer deres kunder."

Anette Pedersen, formand for Urmagerne og Optikerne i Serviceforbundet, er enig:

"De vil fortsat primært undersøge, hvilken korrektion der skal i brillerne. Men når de får skudt sig ind på den rigtige kvalitet af henvisninger, får de også mere en rolle som dem, der henviser videre til øjenlægen. Der kommer flere ældre, og øjenlægerne får endnu mere travlt i fremtiden, og da er det nemmere at få en tid hos optometristen. Den udvikling ser vi også på sygehusene, hvor sosu-medarbejdere har fået nogle af de opgaver, sygeplejerskerne plejede at tage sig af. Der er en glidning hen imod, at vi alle sammen bliver mere eksperter." ■